

Analiza kretanja cijene nafte u uvjetima pandemije virusa SARS-Cov-2 i usporedba s povijesnim kretanjem na svjetskom tržištu

Analysis of oil price fluctuations during SARS-Cov-2 pandemic and comparison with the historical oil price volatility on the world market

prof. dr. sc. Daria Karasalihović Sedlar
RGNF Zagreb
daria.karasalihovic-sedlar@rgn.unizg.hr

Marin Njirić, bacc. ing. petrol
RGNF, Zagreb
marinnjiric@gmail.com

Ključne riječi: cijena nafte, naftne krize, pandemija
Key words: oil price, oil crises, pandemic

Sažetak

U svjetskoj ekonomiji nafta zauzima jednu od najvažnijih uloga u gospodarskom razvoju svake zemlje. S obzirom da je strateški važna sirovina, njena cijena utječe na različite grane nacionalnih gospodarstava, kretanja političkih i gospodarskih trendova, kretanja indeksa na burzama te stanje svjetskog gospodarstva općenito. Tijekom povijesti, događali su se razni preokreti cijena nafte, čime bi mnoge zemlje ili tvrtke ostvarivale značajnu dobit ili upale u krizu. U razdoblju pandemije virusa SARS-CoV-2, cijena nafte drastično je potonula te se u ovom radu analizira taj pad cijene u usporedbi s cijenama tijekom prijašnjih kriza kroz povijest.

Abstract

Oil plays a major role in the economic development of any country. It is a strategic commodity and its price has an impact on different economic sectors,

political and economic developments, movements in stock market indices and the global economy in general. In the past the world witnessed different oil price shocks, which would make many countries or companies either generate significant profit or suffer a crisis. During the SARS-Cov-2 pandemic, oil prices plunged sharply, and this paper gives an analysis of this price drop compared with oil price fluctuations during previous crises.

1. Uvod

Nafta je strateški jedna od najvažnijih sirovina na svijetu. Zbog nje su izbijali sukobi i vodili se ratovi. Politički vođe uvidjeli su da tko ima vlast nad sirovinom ima golemu stratešku i gospodarsku prednost. Tijekom cijele naftne komercijalne povijesti događali su se razni prevrati i krize vezane uz ponudu i potražnju i cijenu nafte na tržištu. U apsolutnom smislu najveći ekstremi u cijeni nafte zabilježeni su 2008. godine kada je cijena dosegla 147 USD po barelu te 2020. godine kada je postignuta najniža cijena ikada u povijesti od -37 USD po barelu.

2. Povijesno kretanje cijena nafte tijekom kriza

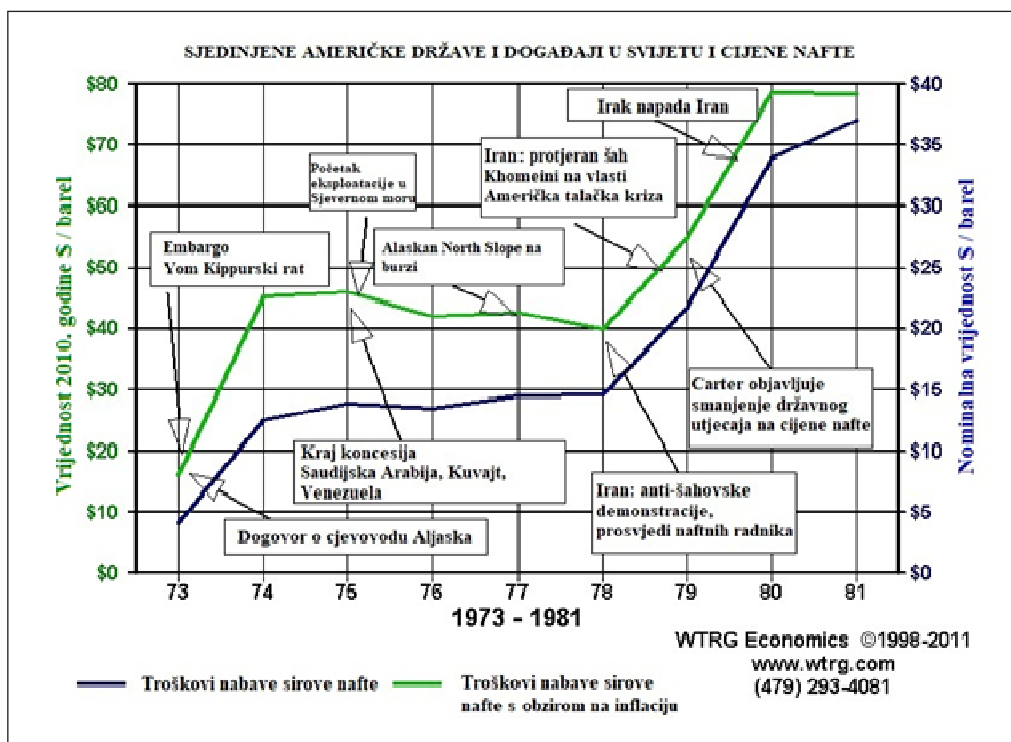
2.1. Prvi naftni šok 1973./1974.

Jedan od glavnih uzroka prvog naftnog šoka tijekom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća je stalna ekspanzija nafte uz monopolsku kontrolu cijene. Dolazi do razvoja korištenja automobilske prijevoza za osobne svrhe, razvoja komercijalne avijacije te grijanja na plin. Drugi razlog prvog naftnog šoka je bio politički uzrok kada su u izraelsko-arapskim sukobima SAD pomagale Izraelu. Izravni politički povod naftnog šoka bio je rat Izraela i arapskih zemalja. U listopadu 1973. godine Egipat i Sirija (zemlje koje su podržale brojne arapske nacije) pokrenule su napad protiv Izraela koji je postao poznat kao Yom-kippurski rat. Početkom rata, SAD su odlučile opskrbiti Izrael oružjem, na što je OPEC odgovorio embargom na prodaju nafte SAD-u, Kanadi, Velikoj Britaniji, Japanu i Nizozemskoj te su najavljene redukcije isporuke nafte za po 5% svaki mjesec za zemlje zapadne Europe. Embargo je šokirao naftno tržište i utjecao na opskrbu. OPEC je tada preuzeo glavnu ulogu u određivanju cijena nafte na globalnom tržištu. Naftni šok promijenio je gospodarstva iz temelja. Arapske zemlje, članice OPEC-a postale su gospodarski snažne, dok se u zemljama zapadne Europe usporavao rast potrošnje nafte, počinju se proizvoditi manji au-

tomobili te se istraživanje ugljikovodika fokusira i na alternativne lokacije i izvore, kao što je istraživanje nafte u podmorju izvan država OPEC-a, istraživanje nekonvencionalnih ležišta poput eksploatacije šejlova, slabopropusnih pješčenjaka, hidrata i plina iz ležišta ugljena itd.

2.2. Drugi naftni šok 1979./1980. godine

Drugi naftni šok krajem sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća su pokrenula politička zbivanja u Iranu. Kompanija BP je 1978. godine počela pregovore s Iranom o obnovi koncesije te su htjeli smanjiti proizvodnju i izvoz na što Iran nije pristao zbog značajnog smanjenja državnih prihoda u tom slučaju. Izbili su štrajkovi iranskih radnika, što je postepeno preraslo u revoluciju i dovelo do državnog udara. Nakon iranske revolucije u siječnju 1979. godine, susjedna zemlja Irak pod vodstvom Saddama Husseina napala je Iran u rujnu 1980. godine. Rat je imao razorne posljedice za obje zemlje, a proizvodnja nafte u obje zemlje je znatno smanjena. Iranska revolucija 1979. godine i sljedeći iransko-irački rat od 1980. do 1988. godine ograničili su isporuku nafte iz Irana, njihova proizvodnja je praktički propala u to vrijeme. Učinci ovog sukoba bili su kratkotrajni za gospodarstvo, međutim, države su već mobilizirale napore za diversifikaciju rezervi nafte nakon naftnog šoka 1973. godine. Za svijet je to značilo pojačanu štednju energije – tako

Slika 2-1. Kretanje i uzroci kretanja cijena u razdoblju od 1973.-1981. godine (www.wtrg.com, 2011)

su Velika Britanija i Norveška započele eksploataciju u Sjevernom moru, SAD-u na Aljasci, Narodna Republika Kina na svojoj obali. Rat smanjivanja proizvodnih kvota i nepridržavanje dogovorenih proizvodnih kvota od strane članica OPEC-a doveo je do situacije u kojoj je Saudijska Arabija preplavila svjetsko tržište jeftinom naftom radi zadržavanja tržišnog udjela što je drastično poljuljalo monopolsku poziciju OPEC-a. Drugi naftni šok zapravo je izravno naštetio OPEC-u čime je prekinut monopol i prevlast OPEC-a na svjetskom tržištu jer su zapadne zemlje dodatno pojačale politiku štednje i očuvanja energije. Drugi naftni šok učvrstio je procese smanjenja potražnje za naftom i povratka globalnog odnosa ponude i potražnje u kojem vlada višak ponude.

2.3. Zasićenje tržišta naftom 1980-ih godina

1980-ih godina na tržištu je zabilježen ozbiljan višak sirove nafte uzrokovan padom potražnje nakon energetske krize 1970-ih. Zasićenje je počelo početkom 1980-ih kao rezultat usporavanja gospodarske aktivnosti u industrijskim zemljama zbog, posebno 1973. i 1979. godine te zbog ušteda energije potaknutih visokim cijenama goriva. Sve se više nafte proizvodilo izvan OPEC-a, krenula je proizvodnja u Sibiru, Aljasci i u Sjevernom moru. Rusija je postala najveći proizvođač nafte na svijetu. Od 1980. do 1986. godine OPEC je smanjio proizvodnju nafte nekoliko puta i to gotovo upola, pokušavajući zadržati visoke cijene nafte. Kolaps cijena nafte 1986. godine pogodio je zemljama koje troše naftu kao što su SAD, Japan, Europa i zemlje u razvoju, ali predstavljao je ozbiljan gubitak prihoda za zemlje koje proizvode naftu u sjevernoj Europi, Sovjetskom savezu i OPEC-u. Raslo je međunarodno zaduživanje, Meksiko i Venezuela doživjele su veliku krizu nacionalnog gospodarstva. Pad cijena nafte pridonio je raspadu Sovjetskog saveza iako su prije krize bili glavni proizvođači nafte. Niske cijene nafte bile su prisutne na globalnom tržištu i na početku dvadeset i prvog stoljeća. Potaknule su i novi val spajanja i akvizicija u naftnoj industriji koja je značajno restrukturirana na prijelazu stoljeća.

2.4. Ekonomska kriza 2008. godine

Kriza koja se dogodila 2007. i 2008. godine jedna je od najvećih financijskih kriza u povijesti modernog svjetskog gospodarstva, koja je značajno utjecala na globalnu ekonomiju i razvoj industrije. Cijene nafte su se od 1980-ih do 2003. godine kretale oko 30 USD, nakon toga 2005. godine cijene raste do preko 60 USD s maksimumom 2008. godine od 147 USD po

barelu. Razlog povećanja cijena pripisuje se mnogim čimbenicima, od kojih su geopolitičke napetosti na Srednjem istoku, rastuća potražnja Kine za naftom, devalvacija američkog dolara, izvješća koja su pokazivala smanjenje rezervi nafte te financijske špekulacije na različitim tržištima. Na početku stoljeća u nekoliko se zemalja događala industrijska revolucija koju prati veća potrošnja nafte. Najuvjerljiviji razlog poskupljenja nafte je porast potražnje uslijed globalnog širenja poslovanja uz istovremeno smanjenje ponude na tržištu. Potražnja se povećala zbog već spomenutog globalnog rasta, pogotovo zemalja u razvoju, koji nije bio u korelaciji sa količinom proizvodnje nafte. Glavni problem bio je što proizvođači nisu bili u stanju ili nisu željeli zadovoljiti porast potražnje. Osim toga, na ponudu su utjecali smanjena proizvodnja tijekom raznih sukoba i kriza poput onih u Venezueli i Meksiku. Međutim, glavnim se razlogom povećanja cijena smatra OPEC-ovo smanjenje proizvodnje zbog globalne nestabilnosti, čime su težili održati visoku cijenu nafte. Ukratko, cijene su morale porasti kako bi se nadoknadila neravnoteža između ponude i potražnje. Ova je kriza duboko pogodila svjetsku ekonomiju i globalni rast, mnoge zemlje još uvijek trpe posljedice navedenih zbivanja.

2.5. Kolaps cijena u razdoblju od 2014.-2016. godine

Između sredine 2014. i početka 2016. godine, globalna ekonomija susrela se s jednim od najvećih padova cijena u novijoj povijesti. Pad cijene od 70% tijekom tog perioda jedan je od tri najveća pada koja su se dogodila od 2. svjetskog rata, te najduži još od kolapsa cijena 1986. godine. Svjetska cijena nafte je bila iznad 125 USD po barelu u 2012. godini te je ostala relativno visoko iznad 100 USD do rujna 2014. godine, nakon čega započinje drastičan pad čak ispod 30 USD do siječnja 2016. godine. Razlozi pada cijena su bili sljedeći: prvo je povećana proizvodnja nafte iz nekonvencionalnih ležišta u SAD-u odigrala je značajnu ulogu u padu cijena nafte od sredine 2014. godine do početka 2016. godine. Poboljšanje tehnološke učinkovitosti u naftnom sektoru značajno je snizilo cijene, što je dovelo do prezasićenosti tržišta. Drugo, usporavanje globalnog industrijskog rasta, ponajviše Kine na koju su utjecale turbulencije na kineskoj burzi 2015.-2016. godine. Kinesko gomilanje duga koji raste brzo, osobito od 2008. godine, također je dovelo do zabrinutosti zbog moguće kineske financijske krize i/ili kineske recesije, što je utjecalo na ostala svjetska tržišta. Kineska usporavajuća eko-

nomija dovela je do usporavanja ili recesije mnogih drugih gospodarstava. I treće geopolitički čimbenici poput OPEC-ove upornosti glede odbijanja smanjenja proizvodnje doveli su do ogromne prezasićenosti tržišta naftom. Razlog tome je želja Saudijske Arabije za povećanjem tržišnog udjela na Srednjem istoku i namjera SAD-a da prezasićenjem tržišta smanji cijene na već oslabljenom tržištu i zadrži svoj tržišni udio. Budući da su Rusija i Iran ovisni o izvozu nafte, pretpostavka je bila da će SAD zauzeti bolje pozicije u pregovorima (The Guardian, 2014.). Potpredsjednik najveće ruske naftne kompanije, Rosneft, nakon toga je optužio Saudijsku Arabiju za zavjeru protiv Rusije. Ovo prezasićenje jako je uzdrimalo ekonomije zemalja koje ovise o izvozu nafte, a imaju visoke troškove proizvodnje. Mnoge članice OPEC-a poput Venezuele, Libije, Iraka, Nigerije stvorile su ili pogoršale svoje krize unutar država padom prihoda od prodaje nafte.

3. Pandemija virusa SARS-CoV-2

Godina 2020. je povijesna u svakom smislu. Milijuni ljudi diljem svijeta zbog novog, dosad nepoznatog virusa, ostajali su u svojim domovima u karanteni kako bi se spriječilo širenje virusa i spoznavale nove stvari o utjecajima virusa na čovjeka. Zbog proglašanih sveopćih karantena i prekida rada stradala su nacionalna gospodarstva. Posljedica smanjenja mobilnosti i prekida rada industrija odrazila se i na potražnju za naftom na globalnom tržištu. 20. travnja 2020. godine ostat će upamćen kao povijesni datum

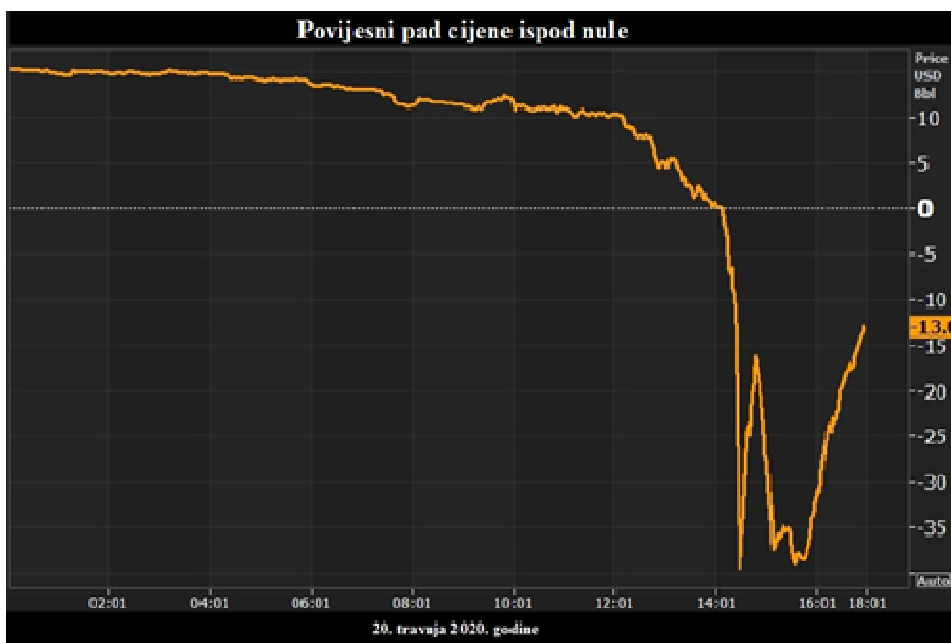
za naftnu industriju, pa čak i cijeli svijet. Cijena WTI (engl. West Texas Intermediate) markera, službenog markera na njujorškoj robnoj burzi u SAD-u, dosegao je negativnu cijenu od -37 USD/bbl.

3.1. Pad cijene nafte u 2020. godine

Kao što je već spomenuto, 20. travnja cijena nafte dosegla je svoju prvu negativnu vrijednost zabilježenu na tržištu u povijesti, -37 USD/bbl. To je značilo da su proizvođači odnosno prodavači ustvari plaćali kupcima da preuzmu njihove količine nafte. Teško je za povjerovati da bilo koji proizvod, pogotovo nafta, može ostvariti negativnu cijenu pa ipak tržište je reagiralo u negativnom smjeru. Širenje virusa SARS-CoV-2 uzrokovalo je uvođenje karantena, zatvaranje tvornica te zaustavilo sveopću mobilnost ljudi i roba. Pandemija je smanjila globalnu potražnju za otprilike 29 milijuna barela na dan od 100 milijuna barela dnevno u istom razdoblju 2019. godine. OPEC i ostali proizvođači dogovorili su smanjenje proizvodnje za 9,7 milijuna barela na dan, što je bilo znatno manje od smanjenja potražnje, ostavljajući veliki višak nafte na tržištu bez kupaca. Kako su skladišni kapaciteti za naftu već bili prepunjeni, višak ponude na tržištu ostavio je ogromnu štetu za proizvođače koji nisu na vrijeme prilagodili ponudu ekstremno smanjenoj potražnji.

3.1.1. Utvrđivanje geopolitičkih čimbenika

Nafta, osim što ovisi o ponudi i potražnji, uvelike ovisi i o geopolitičkoj situaciji u svijetu. Velike oscilacije cijena su povezane s geopolitičkim previranjima. Tako

Slika 3-1. Kretanje cijena nafte 20. travnja 2020. godine (www.reuters.com, 2020)

su početkom veljače 2020. godine, spekulacije oko utjecaja pandemije virusa SARS-CoV-2 na potražnju za energentima, pokrenule negativan trend kretanja cijena nafte. Rusija je odustala od dogovora dok je Saudijska Arabija smanjila ponudu nafte i utjecala na smanjenje cijena nafte za 6-8 USD po barelu. Globalna karantena nastupila je u cijelom svijetu, potražnja za energijom se u velikoj mjeri smanjila, a proizvođači nafte nastavili su s proizvodnjom. Nakon 9. travnja, skoro mjesec dana nakon što je proglašena svjetska pandemija, Rusija i Saudijska Arabija uspjele su se napokon usuglasiti oko potrebe za smanjenjem proizvodnje i ponude nafte na tržištu. Ovaj je dogovor postignut prekasno jer su cijene nafte već pale za oko 60% u odnosu na veljaču 2020. godine.

3.1.2. Kako je cijena postigla negativnu vrijednost

Do sredine travnja 2020. godine prisutan je bio kontinuiran pad cijena nafte, ali onda su cijene odjednom potonule ispod nule, pri čemu su WTI futuresi (odnosno terminski ugovori za isporuku nafte) u svibnju zaključeni na -37,62 USD tijekom poslovanja 20. travnja 2020. godine. Po prvi puta u povijesti, kao što je već rečeno, proizvođači su bili spremni platiti trgovcima da preuzmu njihovu naftu. Ova neobična situacija djelomično je funkcija posebnosti terminskih ugovora i nedostatka skladišnih prostora te zapunjenosti skladišta.

Kupci su bili traženi pod svaku cijenu – terminski ugovori se inače preprodaju između brokera nebrojeno puta dok ne dođu do konačnog kupca i obično

se prebacuju na sljedeći mjesec bez nekih posljedica, ali u ovom su slučaju trgovci svibanjski ugovor percipirali kao rizik koji nisu željeli prihvatiti. Nitko nije htio zaglaviti s isporukom nafte u trenutku kad je svijet preplavljen naftom, a nacionalna gospodarstva u globalnoj karanteni.

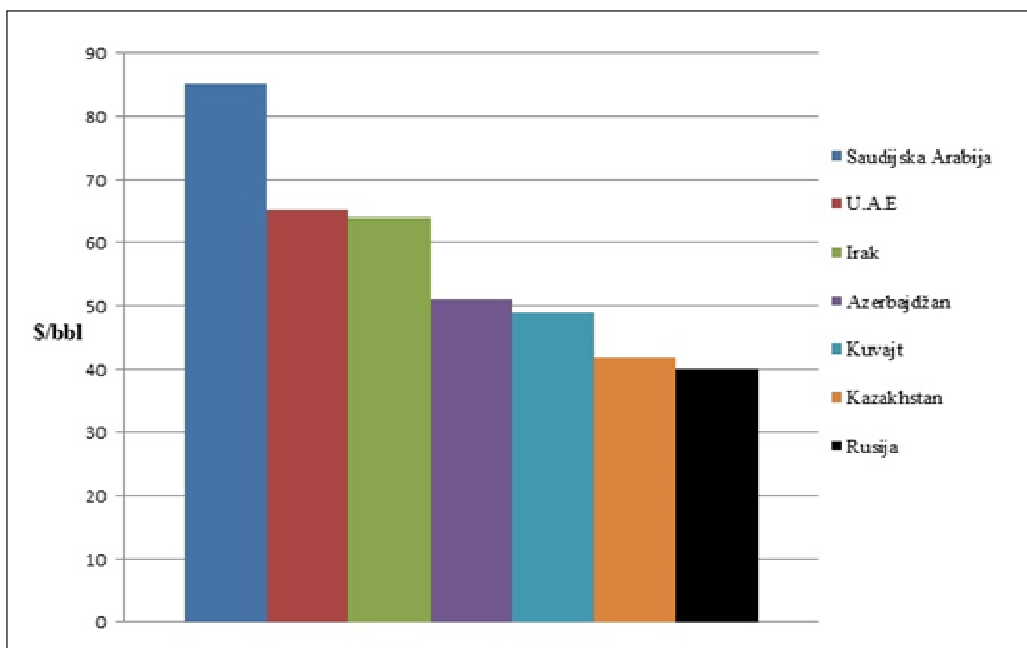
Terminski ugovori za naftu inače imaju određeno vrijeme i mjesto isporuke. Što se tiče isporuke nafte tipa WTI, to specifično mjesto je u Cushing, Oklahoma. Budući da je većina smještajnog kapaciteta već bila puna, preuzimanje fizičke isporuke ni u kojem slučaju nije bila opcija. Drugim riječima, broj prodavača višestruko je nadmašio kupce, a s obzirom da je nafta fizička roba, netko na kraju mora preuzeti isporuku temeljem ugovora.

3.1.3. Svladavanje prevelike zasićenosti tržišta naftom

Što napraviti kada je nafta praktički besplatna? Tada je poželjno skladištiti količine koliko god je moguće nafte i čekati rast cijena i mogućnost prodaje po višoj cijeni u narednom razdoblju. Nažalost, svi trgovci su imali istu ideju, te se kao rezultat dogodilo povijesno prezasićenje koje je bilo praćeno potpuno ispunjenim skladišnim kapacitetima i na moru i na kopnu:

- Procijenjeno je da je već u užujku bilo popunjeno 76% svjetskih skladišnih kapaciteta za naftu.
- Prema Reuters-u, rekordnih 160 milijuna barela nafte bilo je pohranjeno na tankerima koji plutaju na moru.
- Prema Rystad Energy, masovno je narastao trošak iznajmljivanja naftnog supertankera. Cijena

Slika 3-2.
Procijenjena granica rentabilnosti država za uravnoteženje proračuna obzirom na cijenu nafte (IME, 2019)

je skočila s prijašnjih 20.000 USD dnevno na 200.000 USD do 300.000 USD dnevno.

S obzirom na novonastale uvjete poslovanja potrebno je vidjeti, u kolikom će se omjeru i kada, vratiti potrošnja u transportu i promet budući da se ozbiljna situacija s pandemijom nastavlja unatoč provođenju mjera sigurnosti zaštite od epidemije. Mnoge kompanije nisu u mogućnosti nastaviti pozitivno poslovanje u trenutnim uvjetima. Sve to na žalost utječe na proizvođače nafte i njihovo poslovno planiranje, a mnogim državama izvoznicama nafte to direktno utječe na državni proračun i industrijska kretanja.

3.2. Kretanje Brent markera

Kao što se vidi na slici 3-3., Brent marker za razliku od WTI-ja, nije doživio veliki pad na isti dan. Razlog tome leži u činjenici da je Brent marker nafte iz Sjevernog mora i ovaj marker označava naftu kojom se trguje u Europi, odnosno prodaje se na Londonskoj burzi. Europa je puno zavisnija o uvozu nafte jer nema tolike količine nafte koja bi zadovoljila sve europske potrebe, iako se u vrijeme pandemije potražnja drastično smanjila. WTI je nafta koja se nalazi „zaključana“ na kontinentu (engl. landlocked), odnosno teško ju je dostaviti na tržište. Nafta za zadovoljavanje potražnje za područje Sjeverne Amerike ima i više nego dovoljno, ali zemlje koje nemaju nafte,

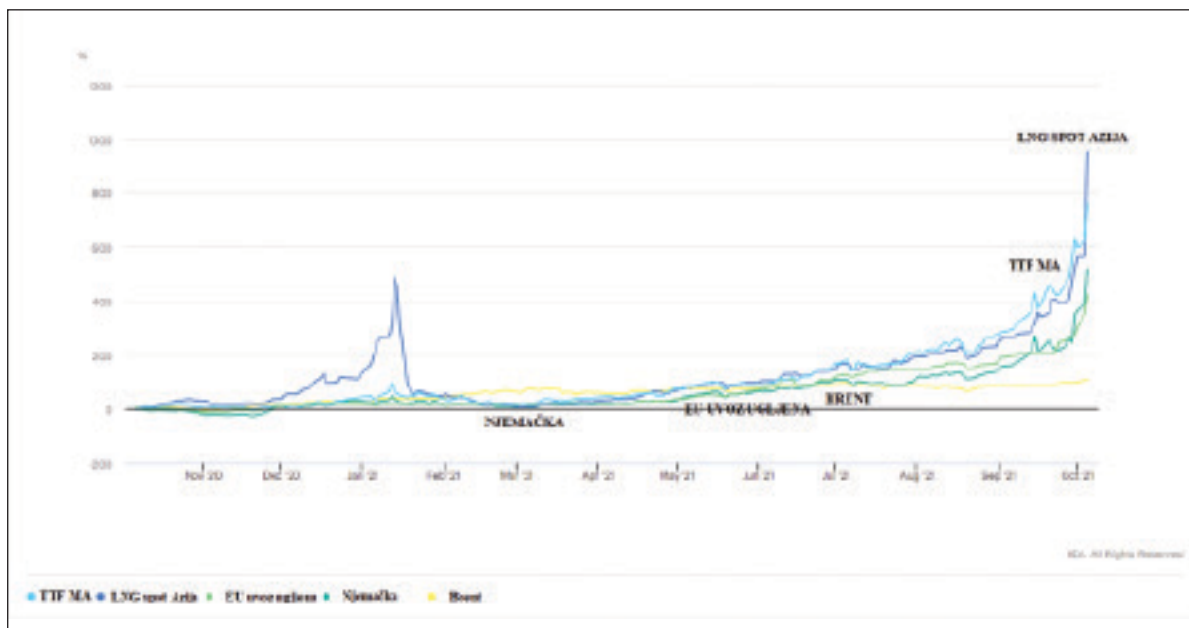
poput država Europe i Azije, ne mogu doći do nafte na jednostavan način, nego tu naftu trebaju transportirati kopnenim putem ili tankerima. U trenutku kada nema dovoljne potražnje za naftom niti u Europi niti u Aziji, poput situacije tijekom karantene uslijed pandemije, kada nema velikih rafinerijskih potrošača koji bi kupili naftu i nema zainteresiranih velikih aviokompanija koje inače kupuju tu naftu, budući su sve flote prizemljene, tada se javlja situacija u kojoj je bila prisutna velika količina nafte na američkom tržištu koja je predstavljala višak i koju nije imao tko zbrinuti niti potrošiti.

4. Utjecaj postpandemijskog porasta cijena energenata na potražnju za naftom

Cijene plina, ugljena i električne energije su u 2021. godini porasle na najviše razine u posljednjih nekoliko desetljeća. Ta su povećanja uzrokovana kombinacijom raznih čimbenika, ali netočno je i pogrešno stavljati odgovornost na tranziciju za čistu energijom. Povijesni pad globalne potrošnje energije u prvim mjesecima prošle godine krize uslijed virusa SARS-CoV-2 spustio je cijene mnogih energenata na najniže razine u desetljećima. No, od tada su se oni snažno oporavili, uglavnom kao posljedica iznimno brzog globalnog ekonomskog oporavka (ova godina je na putu za najbrži rast nakon rece-

Slika 3-3. Kretanje Brent markera na dan 20. travnja 2020. godine (www.investing.com, 2020)

Slika 4.1 Postotak povećanja cijena na tržištu u razdoblju od kraja 2020.-2021. godine

sije u 80 godina), hladne i duge zime na sjevernoj hemisferi i slabiji porast ponude od očekivanog. Cijene prirodnog plina zabilježile su najveći porast, a europski i azijski markeri su u 2021. godini postigli rekord svih vremena-otprilike deset puta višu cijenu u odnosu na 2020. godinu. To naglo i rekordno povećanje cijena uzrokovalo je nesvakidašnju promjenu na prebacivanje potražnje s plina na naftu odnosno „gas-to-oil switch“. Na slici 4.1 vidljiv je postotak porasta cijena u odnosu na prošlu godinu. Trenutne visoke cijene energenata nisu rezultat jednog „šoka“ na strani potražnje ili ponude. Umjesto toga, one su rezultat kombinacije čimbenika ponude i potražnje koji su postupno stezali tržišta tijekom nekoliko mjeseci, pa čak i godina. Ulaganja u naftu i prirodni plin posljednjih su se godina smanjila kao posljedica dva pada cijena – u razdoblju 2014.-2015. godine i 2020. godine. To je ponudu učinilo ranjivijom na vrste iznimnih okolnosti koje danas vidimo. Istodobno, vlade nisu vodile dovoljno jake politike za povećanje udjela iz obnovljivih izvora energije i tehnologija kako bi popunile tu prazninu. Globalno, ključni pokretači dinamike tržišta energije u narednim mjesecima ovisiti će o tome kakva će biti zima na sjevernoj hemisferi, jačini trendova gospodarskog rasta i veličini neplaniranih zastoja u opskrbi. Trenutno, SAD traži OPEC+ da agresivnije reagiraju na borbu protiv rastućih cijena, dok je politika OPEC+ postupno povećanje proizvodnje kako bi se izbjeglo ponovno zasićenje tržišta.

5. Zaključak

Kretanje cijena nafte je kroz povijest uvijek bilo varijabilno, s usponima i padovima cijena. S obzirom da je tijekom svjetskih ratova nafta imala veliku geostratešku ulogu, modernizacijom gospodarstva, nafta je postala sirovina koja je izrazito bitna i strateški i ekonomski. Tijekom povijesti je dokazano da su države koje su imale prevlast nad rezervama i proizvodnjom nafte imale prevlast i u političkom svijetu, odnosno vojnim sukobima. Kao što se može vidjeti iz grafičkih prikaza, svaka je kriza utjecala na cijenu nafte; ona bi se ili povećala ili smanjila. Međutim, zadnja je kriza tijekom pandemije virusa SARS-CoV-2 specifična iz razloga što je čovječanstvo snašla prirodna, biološka katastrofa u vidu virusa koji je potpuno promijenio način funkcioniranja svijeta. S obzirom da su industrijska proizvodnja i prijevoz privremeno prekinuti, ljudi su ostajali kod kuće, putovanja su tijekom karantene zaustavljena i trenutno su u puno manjem opsegu nego što su bila do sada. Na početku 2020. godine cijena nafte kretala se oko 60 USD po barelu, te je počela padati, s prosječnim mjesečnim padom cijene od oko 10 USD po barelu. Kada je započela globalna karantena, cijena nafte se kretala u rasponu od 20 do 25 USD. S obzirom da se smanjila potražnja za naftom, a proizvođači nisu na vrijeme reagirali te nisu dovoljno smanjili svoju proizvodnju, na tržištu se pojavila velika količina nafte koju nitko na kraju razdoblja trajanja terminskih ugovora nije htio. Budući da su skladišta

već bila puna zbog nemogućnosti normalnog funkcioniranja gospodarstva, cijena je po prvi puta u povijesti postigla negativnu vrijednost od -37 USD. Kako se gospodarstvo polako počelo oporavljati, tako je cijena nafte rasla, pri čemu se od početka lipnja do početka 2021. godine cijena nafte počela oporavljati te se vratila na svoje vrijednosti od prošle godine i kretala se oko 60 USD po barelu. Povećanim gospodarskim porastom i krahom opskrbenih lanaca, „gas-to-oil“, promjenom zbog ogromnih cijena plina, ali i nedostatkom novih

upstream projekata cijena nafte je u porastu te se trenutno kreće na razinama nešto višim od 80 USD po barelu. Još uvijek je pitanje kako će se kretati situacija s pandemijom, moguće je da ova cijena još uvijek poraste u narednim mjesecima ili će se ta cijena postupnim povećanjem proizvodnje stabilizirati. Pitanje je hoće li se smanjiti potražnja za naftom općenito, a posljedično povećati potražnja za obnovljivim izvorima energije obzirom na zaokrete u smjerovima energetske politika u borbi protiv klimatskih promjena.

Literatura

1. BAFFES J., STOCKER M., VORISEK D., 2018 What triggered the oil price plunge of 2014-2016 and why it failed to deliver an economic impetus in eight charts. URL: <https://blogs.worldbank.org/developmenttalk/what-triggered-oil-price-plunge-2014-2016-and-why-it-failed-deliver-economic-impetus-eight-charts> (27.07.2020)
2. BAKER INSTITUTE, 2020. April 20: WTI At -\$37, Brent At \$26! What Happened? What Comes Next? The Stories That Will Be Told... URL: <https://www.forbes.com/sites/thebakersinstitute/2020/04/21/april-20-wti-at-37-brent-at-26-what-happened-what-comes-next-the-stories-that-will-be-told/#68d5c21c4d4b> (25.07.2020)
3. DONEV J., LYNDON G., 2016. Oil Crisis of the 1970s. URL: https://energyeducation.ca/encyclopedia/Oil_crisis_of_the_1970s (08.08.2020)
4. DURDEN T., 2020. Visualizing How Oil Prices Went Sub-Zero: Explaining The COVID-19 Oil Crash URL: <https://www.zerohedge.com/energy/visualizing-how-oil-prices-went-sub-zero-explaining-covid-19-oil-crash> (07.07.2020)
5. FARIVAR M., 2007. OPEC Output Cut Seen as Key to Oil Prices 2007 URL: https://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/39658/opec_output_cut_seen_as_key_to_oil_prices_in_2007 (26.07.2020)
6. HAMILTON J., 2009. Causes and Consequences of the Oil Shock of 2007-08. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/2009a_bpea_hamilton-1.pdf (26.07.2020)
7. HAMILTON J., 2010. Historical Oil Shocks. URL: https://econweb.ucsd.edu/~jhamilto/oil_history.pdf (26.07.2020)
8. HERSHEY JR. R. D., 1989. Worrying Anew Over Oil Imports. URL: <https://www.nytimes.com/1989/12/30/business/worrying-anew-over-oil-imports.html?pagewanted=all> (07.08.2020)
9. KARASALIHović D., KOLUNDŽIĆ S., DEKANIĆ I., 2004. *Stoljeće nafte: Veza između nafte, novca i moći koja je promijenila svijet. 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje.* Zagreb: Naklada Zadro
10. KONRAD T., 2012. The End of Elastic Oil URL: <https://www.forbes.com/sites/tomkonrad/2012/01/26/the-end-of-elastic-oil/#5d3e3de136d6> (26.07.2020)
11. Kretanje Brent markera na datum 20. travnja 2020. godine URL: <https://www.investing.com/commodities/brent-oil-streaming-chart> (25.07.2020)
12. Kretanje cijena nafte 20. travnja 2020. godine URL: <https://www.reuters.com/article/us-global-oil-crash-explainer/explainer-what-is-a-negative-crude-future-and-does-it-mean-anything-for-consumers-idUSKBN22301M> (08.07.2020)
13. Kretanje i uzroci kretanja cijena u razdoblju od 1973.-1981. godine URL: https://www.wtrg.com/oil_graphs/crudeoilprice7381.gif (07.08.2020)
14. KUBURSI A., 2020. Oil crash explained: How are negative oil prices even possible? URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/negative-oil-prices-covid19/> (07.07.2020)
15. MOUAWAD J., 2007. Rising Demand for Oil Provokes New Energy Crisis. URL: <https://www.nytimes.com/2007/11/09/business/worldbusiness/09oil.html> (26.07.2020)
16. SMITH J., 2009. The 2008 Oil Price Shock: Markets or Mayhem? URL: <https://www.resourcesmag.org/common-resources/the-2008-oil-price-shock-markets-or-mayhem/> (26.07.2020)
17. STEVENSON E., 2018. 2003-2008 Oil Price Shock: Changing Effects of Oil Shocks on the Economy. URL: <https://preserve.lehigh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1012&context=library-research-prize> (26.07.2020)
18. TARVER E., 2019 Why the Price of Crude Oil Dropped in 2015. URL: <https://www.investopedia.com/articles/investing/102215/4-reasons-why-price-crude-oil-dropped.asp> (27.07.2020)
19. ALVAREZ C., MOLNAR G., 2021 What is behind soaring energy prices and what happens next? URL: <https://www.iea.org/commentaries/what-is-behind-soaring-energy-prices-and-what-happens-next>
20. S&P GLOBAL 2021 OPEC+ sees 'gradual phased approach' to return oil output after historic cuts: Saudi energy minister URL: <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/101421-opec-sees-gradual-phased-approach-to-return-oil-output-after-historic-cuts-saudi-energy-minister>
21. Postotak povećanja cijena na tržištu u razdoblju od godinu dana URL: <https://www.iea.org/data-and-statistics/charts/evolution-of-energy-prices-2020-2021>